

O niektórych problemach systematyzacji środków stylowych

BOGUSŁAW WYDERKA

(Opole)

Pojęcia, które są przedmiotem niniejszych rozważań, należą w stylistyce do pojęć podstawowych i tak oczywistych, że w praktyce badawczej z reguły nie zastanawiamy się głębiej nad ich istotą. Dopiero konfrontacja różnych propozycji teoretycznych i opracowań materiałowych ujawnia różnice poglądów i interpretacji.

W literaturze stylistycznej na określenie pierwiastków, elementów, które konstytuują styl, używa się różnych terminów: *środki stylowe*, *elementy stylu* (Kurkowska, Skorupka 1966), *środki wyrazu*, *stylemy* (Mistrík 1989), *językowe wykładniki stylu*, czy też *eksponenty stylu* (por. Bartmiński 1981; Wyderka 1990). W stylistyce literackiej operuje się także terminami: *środki artystyczne* (Sierotwiński 1970), *środki ekspresji (ekspresywne)* czy też *chwyty stylistyczne*, przy czym ich zakres jest ograniczony, zwłaszcza ostatniego terminu, do stypizowanych konstrukcji językowych – *figur stylistycznych* (por. np. Miodońska-Brookes, Kulawik, Tataro 1980: 253). Dział stylistyki, który zajmuje się opisem i systematyzacją gramatycznych środków językowych jako środków stylowych, określa się mianem *gramatyki stylistycznej*, (por. Gołub 1989; Kononenko 1981, Skubalanka 1991).

Pojęcie *środków stylowych*, pozostając przy tym terminie, intuicyjnie wydaje się dosyć jasne i proste. W rzeczywistości jest jednak dość trudne do zdefiniowania, zwłaszcza jeżeli wyjdziemy poza ramy jednej teorii stylistycznej i skonfrontujemy różne poglądy. Różnice w rozumieniu pojęcia mają rzecz jasna o wiele poważniejsze skutki dla praktyki badawczej aniżeli wspomniany rozrzut terminologiczny, za którym nie zawsze kryją się istotne rozbieżności teoretyczne.

Treść omawianego pojęcia zależy bezpośrednio od przyjmowanej koncepcji i definicji stylu, toteż różnice interpretacyjne dotyczą takich zagadnień, jak: status ontyczny jednostek biorących udział w kształtowaniu stylu (językowe : językowe

i niejęzykowe), status środków językowych (systemowe : niesystemowe), sposób realizacji funkcji (jakość, ilość, dystrybucja), szeregu problemów szczegółowych, dotyczących konkretnych zjawisk (definicje, status poszczególnych jednostek jako środków stylowych).

Z uwagi na podstawowe różnice interpretacyjne niejako na przeciwnych biegunach sytuują się dwie grupy koncepcji. Pierwsza z nich to koncepcje wąsko lingwistyczne. Ogólnie rzecz ujmując, według tych teorii proces stylotwórczy to przeobrażenie jednostek systemu językowego w tekst dokonane zgodnie z określonymi dyrektywami wyboru. Zakres użytych środków ograniczony jest ramami systemu językowego. Styl rozumiany jest jako zespół nacechowanych stylowo jednostek języka, realizowanych na płaszczyźnie tekstów. Trwałe tendencje wyboru doprowadzają do ukonstytuowania się stylów ponadindywidualnych, np. funkcjonalnych (też gatunkowych), które są swoistymi quasisystemami językowymi, czy też subkodami języka. Związane z nimi genetycznie środki językowe mają względnie trwałe nacechowanie - *barwę stylową* (por. Skubalanka 1976 i 1984 oraz Kożyna 1977; a z wcześniejszych opracowań Kurkowska, Skorupka 1966).

Wychodząc z powyższego punktu widzenia, charakterystyki środków stylowych, ograniczone do środków językowych, dokonywane są w układzie systemowych poziomów, od fonologii (a w praktyce fonetyki) po składnię. W skrajnych ujęciach strukturalistycznych mówiło się o odrębnym poziomie (systemie) stylistycznym języka (por. np. Milewski 1967: 115-126). Problemy kompozycji i organizacji tekstu, jak i wszelkie inne ponadsyntaktyczne konstrukcje nie należą w takim ujęciu do stylistyki.

W omawianych koncepcjach środkiem stylowym jest nacechowana jednostka językowa, tzn. posiadająca w swoim znaczeniu pewien niepojęciowy element natury ekspresywnej, bądź funkcjonalnej. Element ten zwany jest *barwą stylową*, *zabarwieniem stylistycznym*, *wartością stylową* lub *indeksalną*, jak też *konotacją*. Różnice terminologiczne są rezultatem synonimicznego używania terminów starszych i nowszych, a także wywodzących się z różnych koncepcji stylistycznych.

Określona *wartość stylowa* może być utrwalonym, konwencjonalnym komponentem semantyki jednostki, o czym niżej, lub też nabywa ją w relacjach kontekstowych jednostka prymarnie stylowo nienacechowana, neutralna. Z punktu widzenia innej teorii, zamiast o neutralności można tu mówić o potencjalnej wieloznaczności konotacyjnej jednostek. W tekście realizuje się jedno ze znaczeń (por. Gajda 1982: 55).

Jednostki o jednorodnej konotacji, o stałym znaczeniu konotacyjnym (używa się również terminów *znaczenie stylistyczne*, *znaczenie dodatkowe*) tworzą

warstwy stylowe języka. Nie wszystkie jednostki z jednakową siłą uzewnętrzniają swoje właściwości. Ponadto w procesie tekstotwórczym ich jakość w kontakcie z innymi środkami może ulegać modyfikacjom, wytwarzając zamierzony (bądź nie przewidziany) kontrast. Te z kolei właściwości skłaniają niektórych teoretyków do twierdzenia, iż znaczenie stylowe nie jest elementem struktury semantycznej jednostki, lecz elementem uzusu (Winokur 1972: 33), bądź też — jest wyłącznie zjawiskiem kontekstowym (Galpieri 1967: 201).

Nie wszystkie aspekty znaczenia stylowego zostały dostatecznie wyjaśnione, chodzi m.in. o takie znaczenia, jak chociażby wciąż dyskusyjne problemy związane ze strukturą semantyczną jednostek, ich organizacją systemową, stopniem aktywności znaczeń konotacyjnych w procesie stylotwórczym itp. (por. Gajda 1982: 55-56). Niektórzy badacze sugerują konieczność rozróżnienia pojęć barwa stylowa - znaczenie stylowe na zasadzie opozycji nietrwały, okazjonalny, indywidualny: trwały, powszechny.

Do drugiej grupy koncepcji należą: po pierwsze — ujęcia modyfikujące podejście wąsko lingwistyczne. W zasadzie akceptują one założenia teoretyczne grupy pierwszej, lecz rozszerzają zakres zjawisk o potencjalnej wartości stylowej o zjawiska pozajęzykowe (udział w organizacji stylu innych niż język naturalny systemów semiotycznych, jak języki formalne, środki graficzne, wizualne, kinetyczne) oraz o zjawiska natury językowej klasyfikowane jako środki pozasystemowe. Należy do nich problematyka syntaktyki ponadzdaniowej i kompozycji tekstu rozpatrywana w terminach lingwistyki tekstu (por. Mistrík 1989).

Po drugie - teorie traktujące styl jako funkcjonalną strukturę tekstu rozumianą jako jedność językowych i pozajęzykowych elementów tworzących tekst oraz funkcji (np. Gajda 1982: 68). Elementy konstytuujące styl widziane są tu przez pryzmat poziomu tekstowego, uwzględnia się pozajęzykowe aspekty stylu (socjolingwistyczne, psycholingwistyczne, pragmatyczne, estetyczne itp.). Pojęcie systemu językowego zostaje rozszerzone o poziom tekstowy.

W opracowaniach przyjmujących któryś z powyższych punktów widzenia, charakterystyki środków stylowych obejmują, obok tradycyjnego repertuaru, takie zjawiska, jak środki więzi tekstowej, problematykę ich ekonomii i redundancji w tekstach (jako zjawisko o wartości stylowej), zagadnienia kohezji, glutynacji, opis jednostek tektoniki tekstu (m.in. akapit, replika, cytaty, przytoczenie, jednostki ramowe tekstu) oraz jednostek architektoniki tekstu (m.in. narracja, opis, dialog, monolog, informacja, rozumowanie¹). Ogólnie rzecz

1 Były one dotąd przedmiotem zainteresowań teorii literatury jako *forma podawcza*, por. np.

ujmując, repertuar zjawisk tekstowych obejmuje jednostki o różnym statusie semiotycznym, od kategorii morfologicznych i jednostek leksykalnych po konstrukcje o złożonych strukturach formalnych i semantycznych. Uzewewnętrzniają one swoje właściwości i wartości jako elementy jakościowe, dystrybucyjne, jak też statystyczne. Część z omawianych zjawisk stanowiła dotąd przedmiot zainteresowań teorii literatury i wersologii (wykorzystuje się odmienny aparat pojęciowy i terminologiczny). Szereg zagadnień teorii tekstu jest wciąż jeszcze dyskusyjnych, dotyczy to również niektórych metodologicznych propozycji opisu poszczególnych zjawisk. Niejednoznacznie rozumiana jest kwestia granicy pomiędzy czysto tekstową a stylistyczną funkcją środków poziomu tekstowego (por. Wilkoń 1977; Mazur 1990).

W przypadku obu powyżej charakteryzowanych kierunków, bez względu na występujące różnice teoretyczne, charakterystyki i systematyzacje środków dokonywane są w układzie hierarchicznym — podsystemów języka. W ramach takiego układu opisywane są jednostki stylowo-językowe o różnym stopniu wyrazistości funkcjonalno-strukturalnej. Tak więc omawia się:

1. Jednostki i warianty obciążone skonwencjonalizowanym znaczeniem stylowym, dysponujące stałymi wartościami stylowymi o charakterze ekspresywno-emocjonalnym, społecznym, kontekstowym. Należy tu przede wszystkim leksyka różnych genetyczno-stylowych warstw słownictwa, czy też na przykład, niektóre formanty i formacje słowotwórcze, w małym stopniu kategorii fleksyjne.

2. Jednostki nie dysponujące spetryfikowanym znaczeniem stylowym, a jedynie potencjalnymi możliwościami akomodacji, por. np. różne predyspozycje części mowy, kategorii gramatycznych czy większości zjawisk składniowych. Podobieństwo skutków zaktualizowanych możliwości w podobnych kontekstach pozwala nam w części przypadków mówić o takich przykładowo właściwościach stylu, jak abstrakcyjność słownictwa czy nominalność składni. Jednak w równie dużej części przypadków, zwłaszcza w tekstach stylu artystycznego, ewokacja wartości ma charakter niepowtarzalny, z czego wynikają trudności ich typologicznego opisu.

3. Zjawiska planu semantycznego o bardzo różnych reprezentacjach powierzchniowych, w tym tradycyjne tropy. Przy ich interpretacji niepokoi nas zwykle

Skwarczyńska 1954, Głowiński, Okopień-Sławińska, Sławiński 1972. O lingwistycznych propozycjach ich opisu, por. m.in. Van Dijk, Petőfi 1975, Gajda 1981, Mistrík 1989.

szereg pytań, u których podłoża w istocie rzeczy kryje się problem — struktura głęboka a zjawiska stylu, semantyka jednostki a jej klasyfikacja jako jednostki formalnej.

4. Zjawiska planu wyrażania, na ogół niejednoznaczne funkcjonalnie, utrwalone w tradycji stylistycznej jako *figury* (chwyty stylowe), np. syllepsis, elipsa itp. Ich interpretacja w terminach lingwistycznych sprawia spore trudności, również jako określonych jednostek strukturalnych.

Już chociażby z tego ogólnikowego zarysu widać, na jak głębokie trudności metodologiczne natrafiają wszelkie próby systematyzacji zjawisk. Wiele racji miała S. Skwarczyńska, twierdząc, iż wykład o środkach stylowych oparty na podstawie systemowej językowej nie jest rozwiązaniem idealnym, lecz doskonalszą propozycją metodologiczną nie dysponujemy (Skwarczyńska 1965: 134). Przyjrzyjmy się dla przykładu kilku interpretacjom, których dyskusyjność wynika bądź z różnych założeń teoretycznych stanowiących podstawę interpretacji, bądź też ze złożonego charakteru ontologicznego samych zjawisk i niedoskonałych narzędzi ich opisu. Takie kategorie, jak przytoczenie, strofa prozatorska (pojęciem tym operuje głównie stylistyka rosyjska - złożone syntaksiczeskoje cełoje), w zależności od przyjętej koncepcji teoretycznej rozpatrywane są bądź jako zjawiska składniowe, bądź poziomu tekstu.

Całą gamę zagadnień różnego typu rodzi interpretacja i klasyfikacja tropów i figur stylistycznych. Przykładem nie wymagającym szerszego komentarza jest problem metafory (por. szeroko na ten temat Dobrzyńska 1989). W stylistyce przyjęło się, chyba na zasadzie tradycji, zaliczanie metafory do środków leksykalnych, jako zjawisko sfery znaczeń (por. np. Kurkowska, Skorupka 1966; Kożyna 1977; Mistrík 1989). Tymczasem w sferze funkcjonowania jej leksykalny charakter wcale nie jest jednoznaczny. Spotykamy konstrukcje metaforyczne od syntagmy po tekst, które ewokują rozwinięte obrazy metaforyczne i ich semantyki nie da się sprowadzić do statusu znaczenia jednostki poziomu leksykalnego.

Inne figura - eufemizm, wydawałoby się, że o wiele prostsza do interpretacji aniżeli metafora, sprawia również spore kłopoty. Funkcję eufemizmu pełnić może pojedynczy wyraz i frazeologizm oraz metafora i metonimia. Dość łatwo traci on swój ekspresywny charakter i w określonych kontekstach trudno go odróżnić od synonimu (por. na ten temat nieco szerzej Engelking 1984). Niektórzy badacze klasyfikują go poza sferą figur semantycznych (por. Dubois, Edeline, Klinckenberg...1970).

Dyskusję możemy rozszerzyć na takie zjawiska, jak aposiopesis (przerywanie wypowiedzi), prosiopesis (opuszczanie początkowego składnika jakiegoś wyra-

zenia), zadając pytanie o ich językowy status. Według J. Mistríka (1989: 193) są to ekspresywne konstrukcje syntaktyczne.

Nieprzypadkowo przywołaliśmy tu przykłady pojęć odziedziczone z retoryki. Stylistyka adoptowała do swoich potrzeb szereg tradycyjnych figur retorycznych i posługuje się nimi do dzisiaj. Stosunek autorów różnych stylistycznych opracowań syntetycznych do retoryki jest niejednakowy. Jedni, chyba większość, akceptują aparat pojęciowy i terminologiczny retoryki (w różnym zresztą zakresie) i klasyfikują figury według kryteriów językowych jako środki poszczególnych poziomów². Niejednorodność elementów strukturalnych figur, ich wielofunkcyjność, a także wieloznaczność i nieostrość definicji wniesionych przez retorykę, rodzą przy tym niebezpieczeństwo upraszczania natury zjawisk. Znamionym przykładem może być chociażby spotykane w wielu współczesnych opracowaniach stylistycznych utożsamienie okresu (periodu) po prostu z wypowiedzeniem złożonym.

Inni autorzy omawiają problematykę tropów i figur poza układem środków systemowych (por. np. Fleischer, Michel 1975). Jeszcze inni zagadnień tych nie omawiają. Wobec dynamicznego rozwoju współczesnej retoryki dyskusji i konfrontacji z jej propozycjami teoretycznymi nie da się uniknąć. Zagadnienia te przekraczają już jednak ramy niniejszego artykułu.

Sporo uzupełnień wymagają charakterystyki funkcjonowania kategorii gramatycznych. Dotychczasowe ujęcia syntetyczne ograniczają się w zasadzie do wymieniania skonwencjonalizowanych funkcji stylowych niektórych kategorii, jak np. ekspresywnych formacji słowotwórczych, stylowo znormalizowanych funkcji kategorii strony czy czasu itp. Ze względu na specyfikę funkcjonowania kategorii gramatycznych w relacjach system — tekst — styl (większość z nich nie dysponuje prymarnym nacechowaniem stylowym), analiza zjawisk nastęrcza sporo problemów. Zagadnienia te stały się ostatnio przedmiotem badań z różnych pozycji metodologicznych (por. np. Gajda 1988; Wilkoń 1988). Skryształowaną koncepcję teoretyczną, ukierunkowaną przede wszystkim na opis procesualnych modeli zjawisk, tzw. *akomodacji stylistycznej*, zaproponowała T. Skubalanka (1983; 1988; 1991).

Różnie w syntezach stylistycznych umiejscawia się środki ekspresji fonetycznej, w nowszych opracowaniach, zgodnie z naturą zjawisk, zalicza się je

2 Jak trudne jest to zadanie, świadczy dyskusja wokół opartych na kryteriach lingwistycznych klasyfikacji figur T. Todorova (1977) i Grupy μ (Dubois..., op. cit.), czy też koncepcji J. Cohena (1966). Szerzej na temat krytyki tych teorii por. Ziomek 1990, 126 i n.

do środków pozajęzykowych (lub pozasystemowych; por. np. Mistrík 1989). Jednakże w opisach i analizach tych środków tkwi pewien niemal powszechnie akceptowany dystans epistemologiczny. Fonetyczne środki ekspresji w pełni ujawniają swoje właściwości w słowie mówionym. Tymczasem charakterystyki środków opierają się na wciąż dominującym w stylistyce typie analizy, w której wychodzi się z założenia, że zapis graficzny i interpunkcyjny tekstu pisanego odzwierciedla pewne jego rysy prozodyczne i narzuca je realizacji fonetycznej. Stylistyczne opisy brzmieniowej warstwy tekstu są w tym układzie badaniami tekstów prymarnie pisanych, potencjalnie przeznaczonych do wygłaszania, a przede wszystkim utworów poetyckich, w mniejszym stopniu prozatorskich. Zniknęły dziś co prawda techniczne przyczyny takiego ukierunkowania badań, lecz przyczyny metodologiczne w dużym stopniu są nadal aktualne. Wątpliwości wynikają również ze stosowanego w tych badaniach i opisach aparatu pojęciowego, wywodzącego się w dużej mierze z tradycyjnej retoryki i poetyki, stąd też i obciążenia, o których wyżej już wspomniano. Nie wolno rzecz jasna negować dotychczasowego dorobku tych badań, zwłaszcza w zakresie wersologii, należy jednak widzieć ich ograniczenia.

Fonetyczne środki ekspresji ujawniają swoje właściwości jedynie w żywej mowie. Znaczną rolę odgrywają przy tym zjawiska niefonologiczne, jak: barwa głosu, modulacja, iloczas, tempo, czy też pozajęzykowe: gest, mimika, okoliczności sytuacyjne. Systematycznym wykładem stylistyki tekstów mówionych obecnie jeszcze nie dysponujemy. W coraz szerszym zakresie zagadnienia te stają się dziś przedmiotem zainteresowań badaczy. Nie dysponujemy również pełnym opisem fonetycznych środków ekspresji. Wprawdzie od dawna mówi się o fonostylistyce, fonologii stylistycznej, czy fonetyce ekspresji, ale jest to dziedzina znajdująca się raczej w sferze postulatów aniżeli realnych opracowań. Zwraca na to uwagę również Skubalanka (1991: 21).

W niektórych stylistykach wśród zagadnień fonetycznych omawia się problematykę wersologiczną, łącznie z metryką. Fonetyczny charakter środków budowy wiersza nie podlega dyskusji. Jednakże funkcja, jaką pełni rytm, akcent, intonacja, rym czy pauza w organizacji wiersza, jest zasadniczo odmienna od funkcji instrumentacyjnej czy semantycznej, jaką mogą te środki pełnić w mowie niewiązanej. W wierszu pełnią one rolę podobną do roli gramatycznych i leksykalnych środków więzy w tekście prozatorskim. Jeżeli już więc włączamy zagadnienia wersologii do stylistyki (w tym wypadku stylistyki w szerszym ujęciu, por. wyżej), to problematykę tę konsekwentnie

należałoby rozpatrywać jako zagadnienie poziomu tekstowego, kompozycyjnego, a nie fonetycznego.

Dotąd mówiliśmy o systematyzacjach środków odwołujących się do hierarchiczności systemu językowego. Natomiast odmienny, niehierarchiczny układ systematyzacji proponują koncepcje operujące kategorią *cechy stylowej*. Różnie zresztą ów fonem jest nazwany przez poszczególnych teoretyków, *zasadą stylową*, *jakością stylu* (por. Bartmiński 1981; Rizek 1978; Skubalanka 1977; Wyderka 1990). Mimo różnic teoretycznych idea wszystkich tych koncepcji jest podobna³. Podstawowym założeniem jest twierdzenie, że w tekście jednostki językowe o różnym statusie systemowym, jak i zjawiska pozajęzykowe o wartości stylowej, mogą być wykładnikami, eksponentami tych samych jakości (wartości) stylu, tych samych cech stylowych. Jednostki jednorodne funkcyjnie tworzą zbiory. Ostatnio mówi się o takich zbiorach jako o *polach stylowych* (por. Gajda 1988). Przykładowo, wykładnikami *perswazyjności* w gatunkach publicystycznych bywają: różnego rodzaju jednostki leksykalne, konstrukcje składniowe oparte na relacjach przyczyny (*p*, ponieważ *q*), warunku (jeśli *p*, to *q*), przyzwolenia (choć *p*, *q*), przytoczenia, konstrukcje ponadwypowiedzeniowe o różnym stopniu rozbudowy, jak wnioskowania, przykłady, przypowieści itp. (por. Wyderka 1990).

Koncepcje te przełamują systemowe, czy też systemoidalne klasyfikacje środków stylowych. Uwypuklają więc aspektu językowego stylu z aspektem funkcjonalnym. Sporo jest tu jeszcze problemów dyskusyjnych, łącznie z pytaniem o charakter ontologiczny cech, ich ilość, hierarchię itd.

Powyżej poruszono tylko niektóre problemy związane z systematyzacją środków stylowych. Zagadnienia te mają charakter wieloaspektowy, a dyskusje wokół nich będą wciąż prowokowane z jednej strony przez rosnący zasób danych uzyskiwanych na podstawie coraz subtelniejszych analiz zjawisk stylowych z drugiej, przez nowe propozycje teoretyczne lingwistyki.

Literatura

- Bartmiński J., 1981, *Derywacja stylu*. — *Pojęcie derywacji w lingwistyce*, red. J. Bartmiński, Lublin, s. 31-54.
Cohen J., 1966, *Teoria figury*, „Pamiętnik Literacki”, z.4, s. 208-234.

3 Nieco odmiennie ujęcie proponuje F. Miko 1970; 1974.

- Dijk van T.A., Petöfi J.S., 1975, *Grammars and Discriptions*, Berlin - New York.
- Dubois J., Edeline F., Klinkenberg J.M., ... 1970, *Rhétorique générale par le Groupe µ*, Paris.
- Engelking A., 1984, *Istota i ewolucja eufemizmów (na przykładzie zastępczych określeń śmierci)*, „Przegląd Humanistyczny”, z. 4, s. 115-129.
- Fleischer W., Michel G., 1975, *Stilistik der deutschen Gegenwartssprache*, Leipzig.
- Gajda S., 1981, *Podstawowe logicznojęzykowe typy mówienia (głoszenie, opis, opowiadanie, rozumowanie)*, „Zeszyty Naukowe WSP w Opolu. Językoznawstwo VII”, Opole, s. 125-140.
- Gajda S., 1982, *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym*, Warszawa.
- Gajda S., 1988, *Funkcjonowanie kategorii fleksyjnych czasownika we współczesnym polskim tekście naukowym. — Stylistyczna akomodacja systemu gramatycznego*, red. T.Skubalanka, Wrocław, s. 29-38.
- Galperin J.R., 1967, *Jawlajetsa li stilistika urowniem jazyka. — Problemy jazykoznanija*, Moskwa.
- Głowiński M., Okopień-Sławińska A., Sławiński J., 1972, *Zarys teorii literatury*, Warszawa.
- Gołub J.B., 1989, *Grammaticzeskaja stilistika sowriemiennogo russkogo jazyka*, Moskwa.
- Hendrick W., 1976, *Grammars of Style and Styles of Grammars*, Amsterdam.
- Kononenko W.J., 1981, *Grammaticzeskaja stilistika russkogo jazyka*, Kijew.
- Kożyna M.N., 1977, *Stilistika russkogo jazyka*, Moskwa.
- Kurkowska H., Skorupka S., 1966, *Stylistyka polska. Zarys*, Warszawa.
- Mazur J., *Styl i tekst w aspekcie pragmatycznym (Z zagadnień teoretyczno-metodologicznych)*, „Socjolingwistyka” IX, Wrocław, s. 71-86.
- Miko F., 1970, *Text a štýl*, Bratislava.
- Mistrík, *Štilistika*, Bratislava.
- Miodońska-Brookes E., Kulawik A., Tataro M., 1980, *Zarys poetyki*, Warszawa.
- Rizel E.G., 1978, *K opriedieleniju poniatia i termina „stilewaja czerta”*, „Naucznyje dokłady wysszej szkoły. Filologiczeskije nauki”, z.4, s. 76-87.
- Sierotwiński S., 1970, *Słownik terminów literackich*, Wrocław.
- Skubalanka T., 1976, *Założenia analizy stylistycznej. — Problemy metodologiczne współczesnego literaturoznawstwa*, pod red. H.Markiewicza i J.Sławińskiego, Kraków, s. 250-273.
- Skubalanka T., 1977, *Styl poetycki Norwida ze stanowiska historycznego. — Z zagadnień języka artystycznego*, red. J.Bubak i A.Wilkoń, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Językoznawcze” LIV, Warszawa, s. 193-211.
- Skubalanka T., 1984, *Historyczna stylistyka języka polskiego. Przekroje*, Wrocław.
- Skubalanka T., 1986, *Założenia gramatyki stylistycznej. — Typy opisów gramatycznych języka*, red. M.Basaj, Wrocław, s. 141-155.
- Skubalanka T., 1988, *Stylistyczna akomodacja kategorii fleksyjnych. — Stylistyczna akomodacja systemu gramatycznego*, red. T.Skubalanka, Wrocław, s. 19-27.

- Skubalanka T., 1991, *Podstawowe pojęcia gramatyki stylistycznej. — Synteza w stylistyce słowiańskiej*. Opole, s. 73-81.
- Skubalanka T., 1991, *Wprowadzenie do gramatyki stylistycznej języka polskiego*, Lublin.
- Skwarczyńska S., 1954-1965, *Wstęp do nauki o literaturze*, t. 1-3, Warszawa.
- Todorov Tz., 1977, *Tropy i figury*, „Pamiętnik Literacki”, z. 2, s. 275-293.
- Wilkoń A., 1977, *Z zagadnień języka i stylu. — Z zagadnień języka artystycznego*, red. J. Bubak i A. Wilkoń, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Językoznawcze” LIV, Warszawa.
- Wilkoń A., 1988, *Funkcje kategorii czasu i aspektu w tekstach artystycznych. — Stylistyczna akomodacja systemu gramatycznego*, red. T. Skubalanka, Wrocław, s. 9-17.
- Winokur T.G., 1972, *O sodierżanii niekatorych stiliczeskich poniatij. — Stiliczeskije issledowanija*, Moskwa.
- Wyderka B., 1990, *Cechy składniowo-stylistyczne siedemnastowiecznej prozy publicznej. Piśmiennictwo śląskie na tle ogólnopolskim*, Opole.
- Ziomek J., 1990, *Retoryka opisowa*, Wrocław.

Über bestimmte Probleme der Systematisierung der Stilmittel

Dieser Artikel ist den Problemen gewidmet, die mit dem Begriff und der Systematisierung der Stilmittel (der stilkonstruierten Elemente) verbunden sind.

Der Verfasser behandelt die terminologische Differenzierung und die mit der Differenzierung verbundenen, verschiedenen Interpretationen des Stilistikgrundbegriffs. Weiter hebt der Verfasser hervor und behandelt:

1. Schmallinguistische Systematisierungen der Stilmittel, welche aus dem Sprachsystemkriterium nicht hervorgehen.

2. Systematisierungen, welche die quasisystemhaften Fassungen modifizieren, d.h. sie erweitern den Bereich der klassifizierten und beschriebenen Einheiten, um die Ausersprachlichen, auch die Erscheinungen, die zu anderen als die Sprache semiotischen Systemen gehören, welche auch das Textniveau berücksichtigen, mitzuerfassen.

3. Klassifikationen, die sich nicht auf der Sprachsystemhierarchie berufen, welche von den mit dem Begriff der Stileigenschaft oder dem Stilfeld operierenden Theorien vorgeschlagen werden.

Ausserdem behandelt der Verfasser auch eine Reihe von Problemen, die mit der Interpretation und Klassifikation verschiedener Stil Kategorien verbunden sind, unter anderem Anführungen, Redefiguren, Tropen, Versbauerscheinungen.